

İç Denetim Etkinliğinin Belirleyicileri Üzerine Bir Araştırma

Research on the Determinants of Internal Audit Effectiveness in Business¹

Kadir GÖKOĞLAN²

Araştırma Makalesi/ Research Article

Geliş Tarihi / Received:08.04.2022

Kabul Tarihi / Accepted: 24.06.2022

Doi: 10.48146/odusobiad.1100666

Atıf / Citation: Gökoğlan, K., (2022). “İç Denetim Etkinliğinin Belirleyicileri Üzerine Bir Araştırma” ODÜSOBİAD 12 (2), 949-966, Doi: 10.48146/odusobiad.1100666

Öz

İç denetim, işletme faaliyetlerine katma değer sağlamak amacıyla gerçekleştirilen faaliyetler bütünüdür. Etkin ve verimli bir iç denetim sistemi, işletmelerin faaliyetlerinde sürdürülebilirliğin sağlanmasında ve rekabet gücünün artmasında stratejik bir öneme sahiptir. Bir işletmede iç denetim sisteminin kurulması ve uygulamaya konulması üst yönetimin sorumluluğu altındadır. Bu nedenle üst yönetimin iç denetim hususunda gayretli ve şeffaf olması gerekmektedir. Bu çalışma, yönetim perspektifinden işletmelerde etkin bir iç denetim faaliyetinin etkinliğinin sağlanmasında etkin rol oynayan faktörleri belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla işletmelerdeki denetim birimlerinin etkinliği, denetim çalışmalarının kalitesi, örgütsel bağımsızlık, kariyer ilerleme fırsatları ve üst yönetimin iç denetim birimine desteği kriterleri dikkate alınarak belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada Diyarbakır Organize Sanayi Bölgesi'nde faaliyet gösteren işletmeler üzerinde yüz yüze anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Anketlerden elde edilen veriler frekans analizleri ve regresyon analizleri gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda işletmelerdeki iç denetçilerin yetkinliği, denetim çalışmalarının kalitesi, örgütsel bağımsızlık ve kariyer ilerleme fırsatlarının mevcut olması ile işletmelerin denetim birimlerinin etkinliği üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve olumlu bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Fakat istatistiksel olarak işletmelerin üst yönetim desteği ile işletmelerin iç denetim birimlerinin etkinliği arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı ve işletmelerin iç denetim birimlerinin etkinliği üzerinde hiçbir etkiye sahip olmadığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler Denetim, İç Denetim, İç Denetçi, İç Denetimin Etkinliği, İç Denetim Etkinliği Belirleyicileri,

Abstract

Internal audit is the set of activities carried out in order to provide added value to business activities. An effective and efficient internal audit system has strategic importance in ensuring sustainability in the activities of enterprises and increasing their competitiveness. The management of the firms is also responsible for the

¹ Dicle Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığı kararı Üniversitemiz Rektörlük Makamının 21.02.2022 tarih ve 236341 sayılı Olur'u ile uygun görülmüştür.

² Dr., Dicle Üniversitesi Diyarbakır Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Diyarbakır, e-mai: kadir.gokoglan@dicle.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-6397-8477

implementation and monitoring of effective audit operations. Therefore, top management must be thorough and open in their approach to internal audits. As a result, internal audit efforts are critical for businesses. This study was conducted from a management standpoint to establish the elements that actively contribute to the effectiveness of effective internal audit activity in organizations. The efficacy of audit units in organizations, the quality of audit work, organizational independence, career advancement prospects, and senior management support for the internal audit unit were all attempted to be assessed using the criteria. In the study, he conducted face-to-face interviews with enterprises in the Diyarbakir Organized Industrial Zone. The research found that the competency of internal auditors in firms, the quality of audit work, organizational independence, and career advancement prospects existed and that enterprises had a statistically significant and beneficial influence on the efficacy of audit units. However, statistical analysis revealed that there is no relevant association between the businesses' senior management's support and the efficacy of the enterprises' internal audit units and that the enterprises have no influence on the performance of the internal audit units.

Keywords Auditing, Internal Audit, Internat Auditor, Effectiveness of Internal Audit, Determinants of Internal Audit Effectiveness

Giriş

Küreselleşmenin de etkisiyle ortaya çıkan rekabet anlayışının içerisinde varlıklarını sürdürmek için çaba harcayan işletmeler amaçları doğrultusunda faaliyetlerini belirli ilkelere göre gerçekleştirirken, değişen ve gelişen koşullar ile birlikte hem denetime ihtiyaç duymakta hem de denetime tabi tutulmaktadırlar. Bu denetimler işletmelerin uygulamalarında ilkelere ne derece tarafsız ve bağımsız yaklaştıklarını belirlemeye yönelik olmaktadır. Ayrıca etkin ve verimli denetimler, işletmenin sürdürülebilir finansal koşulları için büyüme ve gelişmesine katkı sağlamaktadır.

Denetim faaliyetini gerçekleştirmek için işletmeler kendi bünyelerinde denetim faaliyetini gerçekleştirecek iç denetim birimine ihtiyaç duymaktadırlar (Doyrangöl, 2007: 3). Güçlü bir iç denetimin işletmelerdeki kontrolü sağlama ve verimliliği artırma noktasında rakiplerine karşı üstünlüğü olacağı açıktır. Bu nedenle etkin bir iç denetim sisteminin varlığı şart olmaktadır. Etkin denetim faaliyetlerinin uygulanması işletilmesi ve takip edilebilmesi de işletme yönetiminin sorumluluğunda olan bir konudur. Bu nedenle üst yönetimin iç denetim hususunda gayretli ve şeffaf olması gerekmektedir.

Klasik anlamda kontrol odaklı olarak faaliyet gösteren iç denetim günümüzde artık risk yönetimi, kurumsal yönetim ve değer katma hedefi ile risk odaklı bir yaklaşıma doğru evrilmektedir. Bu durum işletmelerin sürdürülebilirlikleri açısından oldukça önem arz etmektedir (Türedi vd., 2015: 3; Kapic, 2013: 70).

Bu çalışma işletmelerin denetim birimlerinin etkin ve verimliliğine etki ettiği düşünölen beş kriter (iç denetçilerin mesleki yeterliliği, denetim çalışmalarının kalitesi, örgütsel bağımsızlık, iç denetçiler için kariyer fırsatları ve üst yönetim desteği) dikkate alınarak, Diyarbakır'daki işletmelerin bu kriterlerin iç denetim etkinliğine etkisinin olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda OSB'nde faaliyet gösteren işletmelerin iç denetim birimlerinde yer alan personellere yüz yüze anket uygulaması gerçekleştirilecektir. Sonuçlar tablolar halinde sunularak, yorumlanmaya çalışılacaktır.

Kavramsal Çerçeve

İç denetim, işletme faaliyetlerinin belirlenen amaçlar doğrultusunda yapılıp yapılmadığının belirlenmesi amacıyla üst yönetime güvence ve danışmanlık hizmeti sunmaktadır. Ayrıca iç denetim faaliyetleri, işletmelere katma değer sağlayıcı faaliyetlerin bağımsız ve tarafsız bir şekilde yürüttüğü birimlerdir. İşletmeler muhtemel risklerini yönetme, yönetim süreçlerinin etkinliğini değerlendirme ve geliştirme amacıyla sistemli olarak gerçekleştirdikleri faaliyetler ile işletmelerin amaçlarına ulaşmasına yardımcı olmaktadır (Korkmaz, 2007: 8). İç denetimin temel amacı hata ve hilelerden doğan yolsuzluk ve suiistimalleri ortaya çıkarmak değil, kuruma değer katmak, yönetime etkin bir şekilde uygulamalarında yardımcı olmak, etik kurallar ile birlikte işletmenin hedeflerine ulaşmada etkin ve yeterli ölçütler ile güvence sağlamak ve danışmanlık yapmaktır (Akçay, 2013: 59; Sabuncu, 2017: 164). Bu amaçlarla birlikte iç denetim; iç kontrol yapısının değerlendirilmesi, risk yönetiminin incelenmesi, mali kayıtların doğruluğunun kontrol edilmesi, işletme faaliyetlerinin yasalara ve mevzuata uygunluğunun incelenmesi ve sonuçların değerlendirilmesinin yapılması ve raporlandırılması şeklinde bir kapsam içinde hareket etmektedir (Koç, 2022: 108). İç denetim, örgütlerin başarısı ve sürekliliğinde önemli olmakla birlikte kaynakların kötüye kullanımını önlemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca işletme kaynaklarının verimli bir şekilde kullanılmasını sağlama hususunda da ciddi bir öneme sahiptir (Badara ve Saidin, 2014: 462; Akın Tosun ve Acar, 2021: 182). Bununla birlikte işletmeler güvence sağlama ve danışmanlık hizmetlerini verme gibi işlevlere de sahiptir. Bu işlevler işletmelerin riskleri önceden tespit etmesi, sürekliliği ve aynı zamanda işletmeye katılan değer açısından oldukça önemlidir (IIA, 2017; Akyel, 2010: 3).

Etkinlik, işletmelerin hedeflediği amaçlara ulaşma düzeyi olarak ifade edilmektedir (Pilcher vd., 2011: 2). Denetim etkinliği; denetçilerin faaliyet, görev ve sorumluluklarını denetim standartlarına, amaçlarına, prosedür ve politikalara uygunluğunun olarak gerçekleştirme düzeyidir (Ussahawanitchakit ve Intakhan, 2011: 2; Armstrong ve Yidana, 2019: 165).

İç denetimin etkinliği, İç Denetim Enstitüsü (IIA)'ya göre *“belirlenmiş hedeflere ulaşılma derecesi”*, Shoommuangpak ve Ussahawanitchakit (2009)'a göre *“genel kabul görmüş uluslararası iç denetim standartlarına uygun olarak iç denetçilerin denetledikleri sürece yönelik makul bir güvence verebilmek için yeterli ve uygun denetim kanıtı toplayarak denetimin amacına ulaşması”* olarak ifade edilmektedir.

Etkin bir iç denetim sistemi, hem işletmenin varlıklarını korumalı hem de işletmeye katma değer sağlayıcı faaliyetler sunmalıdır. Bunun için iç denetimin bağımsız, tarafsız kişilerce mesleki yeterliliğe ve deneyime sahip iç denetim uzmanları tarafından gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

İç denetim hem olağan güvence faaliyetlerini yerine getirmekte hem de işletmenin süreçlerini iyileştirerek, etkinlik ve verimlilik çerçevesinde işletmelere değer katmaktadır. Dolayısıyla işletmenin amaçlarına ulaşmasında etkin bir iç denetimin varlığının sağlanması esastır (Unegbu ve Kida, 2011: 305; Drogalas vd., 2017: 14). İşletme dinamiklerine göre belirlenmiş olan iç denetim yapısı, iç denetim planlaması, güçlü stratejik iletişim, yönetim becerileri, iç denetçinin mesleki nitelikleri ve deneyimi gibi kriterler iç denetimin etkinliğini etkilemektedir (Hazaea, vd., 2020: 869). İç denetim, işletmelerde

bağımsız ve profesyonel, denetim standartlarına uygun ve tarafsız davranabilen ve yetkin iç denetçilere ihtiyaç duymaktadır. Ayrıca bu denetçiler, işletmelerde rahat bir şekilde ihtiyaç duyulan belge ve dokümanlara erişim yetkisinin sağlanması durumunda faaliyetlerde etkin olabilecek ve güven verebilecektir (De Smet ve Mention, 2011: 185; Eulerich vd., 2020: 143).

İç denetimin etkinliğini belirleyen faktörler, iç denetim faaliyetlerini yürütürken uyulması gereken hem uluslararası iç denetim hem de kurum içi iç denetim standart ve uygulamalarını kapsamaktadır. Bu standart ve uygulamalar güncel olarak takip edilmeli, risk esaslı iç denetim planları hazırlanmalı, raporlama takip sistemi kurulmalı, kalite ve güvence sistemi geliştirilmeli ve performans değerleme göstergeleri düzenlenmelidir (Uzun, 2009: 64). Etkin bir şekilde gerçekteşmesi beklenen İç denetim faaliyetinin yürütülmesinde herhangi bir kısıtlama, müdahale olmaması, her türlü dokümana ulaşma yetkisinin tam olarak verilmesi gerekmektedir. İç denetimin güvence ve danışmanlık işlevinin olması, bağımsız ve tarafsız bir faaliyet göstermesi, işletmeyi bir bütün olarak ele alması, sistemli ve disiplinli bir yaklaşımla hareket etmesi temel unsurları arasındadır. Bu unsurlar neticesinde işletmeler etkin bir denetim mekanizması oluşturmasına imkan tanınarak, işletme amaçlarına ulaşmada ve işletmeye değer katma noktasında başarıya ulaşacaktır (Özbek, 2012: 73; Cohen ve Sayag, 2010: 297).

Literatür Taraması

Hem ulusal hem de uluslararası anlamda iç denetimin etkinliği konusunu ele alan birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmaların çoğu kamu kurumları açısından değerlendirmeye alınmıştır.

Al-Twajiry vd. (2003), İşletmelerde katma değer sağlayıcı bir unsur olarak İç Denetçilerin Mesleki Uygulama Standartlarına uyumu dikkate alınarak gerçekteşirilen çalışma sonucunda Suudi Arabistan'da düşük düzeyde bir etkinin varlığı tespit edilmiştir. Sevim ve Eliuz (2007), çalışmalarında iç denetimin etkinliğini denetim komitelerinin rolleri üzerinde incelemişlerdir. Yee vd. (2008), çalışmalarında İç denetimin Singapur'daki rolünü ve etkinliğini incelemiştir. Ayrıca Singapurlu yöneticilerin iç denetim uygulamalarına ilişkin algılarını incelemişlerdir. Çalışma sonucunda işletmelerde iç denetimin öneminin arttığını ve bu fonksiyonun hizmet kapsamını operasyonel alanları kapsayacak şekilde genişleterek modern organizasyonlarda katma değer yaratan bir rol oynayabileceğini savunmuşlardır. Kızılboga ve Özşahin (2013), teorik olarak değerlendirme yaptıkları çalışmalarında iç kontrolün iç denetim sistemine ve iç denetçilere etkisinin kurumsal hedeflere ulaşma noktasında sürdürülebilirlik sağladığı ve örgütün değer kazandığı sonucuna ulaşmışlardır. Alzeban ve Gwilliam (2014), çalışmalarında Suudi Arabistan'da iç denetim etkinliğini etkileyen faktörleri değerlendirmektedir. Çalışma sonucunda iç denetime yönelik olarak yönetim desteğinin, hem yönetimin hem de iç denetçilerin bakış açısından iç denetim fonksiyonunun algılanan etkinliğini desteklediğini göstermektedir. İç denetim yeterliliğinin ve bağımsızlığının finansal raporlama kalitesi üzerindeki etkisini (Abbott vd., 2016), iç denetim kalitesinin yönetimin suistimal olasılığı üzerindeki etkisini (Ege, 2015) veya kazanç yönetimine (Prawitt vd., 2009) etkisi üzerine çalışmalar gerçekteşirilmiştir.

Gürdal ve Çıplak (2014), çalışmalarında kamudaki iç denetimin etkinliğini, bağımsız ve tarafsız olma, risk yönetimi, planlama, raporlama, denetim standartlarına uygun davranma, yetkin denetim deneyimi gibi ölçütler üzerinden değerlendirmişlerdir. Hailemariam (2014), iç denetimin etkinliğini Etiyopya’da kamu kurumları üzerinden değerlendirmeye çalışmıştır. İç denetçi bağımsızlığının, iç denetçinin mesleki yetkinliği, standartlara ne denli sadık kaldığı, deneyiminin iç denetim etkinliği ile ilişkili olduğunu belirlemiştir. Drogalas vd. (2015), çalışmalarında Yunan iş ortamında iç denetim etkinliği ile ilişkili spesifik faktörleri araştırmaktadır. Bulgular, iç tetkik etkinliğini etkileyen başlıca faktörlerin şunlar olduğunu göstermektedir: (1) iç denetimin kalitesi, (2) iç denetim ekibinin yetkinliği, (3) iç denetimin bağımsızlığı ve (4) yönetim desteği. Sonuçlar ayrıca, iç denetimin bağımsızlığının, modelimizde en önemli faktör olduğu için iç denetim etkinliğinin temeli olduğunu ortaya koymaktadır. Mustika (2015); Endaya ve Hanefah (2016), iç denetçinin bağımsız ve deneyimli olmasının denetim üzerinde ne denli etkin olduğunu ve üst yönetimin iç denetçi üzerindeki desteğini ortaya koymuşlardır. Dellai ve Omri (2016), iç denetçinin bağımsız ve tarafsızlığının, mesleki deneyiminin, üst yönetimin desteğini almasının, yönetim fonksiyonu olarak kullanılmasının iç denetimin etkinliğini etkileyen faktörler olduğunu ifade etmiştir. Shamki ve Alhajri (2017), çalışmalarında, iç denetim etkinliğinin, iç denetim kapsamı, iç denetçinin deneyimi ve üst yönetimin Umman kamu sektöründeki tepkisi gibi seçilmiş faktörlerden ne ölçüde etkilenebileceğini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma, iç tetkik etkinliği ile kapsamı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ve denetçilerin çalışanların örneklemindeki deneyimleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu, yöneticilerin örnekleminde ise önemsiz olduğunu ortaya koymuştur. Son olarak, iç denetim etkinliği ile üst yönetimin tepkisi arasında önemsiz bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Parlak (2020), özel sağlık kuruluşunda görevli personel üzerinde iç denetimin sisteminin etkinliği ve verimliliğini ölçmüştür. Türetken vd. (2020), iç denetimlerin, kuruluşların süreçlerinin standart prosedür ve düzenlemelere uygunluğunu kontrol etmeleri için kilit uygulamalardan biri haline geldiğini belirterek işletmelerin iç denetimlerin etkinliğini değerlendirmeleri ve tetkik etkinliğini etkileyen faktörleri anlamalarının zorluğu konusu doğrultusunda, iç denetim etkinliğinin operasyonel hale getirilmesinde veya ölçülmesinde mevcut literatürde kullanılan göstergeleri araştırmak ve iç denetimin etkinliği üzerinde etkili olduğu düşünülen faktörleri raporlamak amacıyla sistematik bir literatür taraması yapılmıştır. Dınh vd. (2021), iç denetimin etkinliğinin Vietnam’daki çelik işletmeleri üzerinden değerlendirilmesinde iç denetimin büyüklüğünden, kapsamından, mesleki deneyimden, bağımsız ve tarafsız bir denetim faaliyetinden etkilendiğini belirtmişlerdir.

Araştırmanın Hipotezleri

Araştırma amacı dikkate alınarak çalışma kapsamında beş hipotez geliştirilmiştir. Bu hipotezler;

H₁: İç denetçilerin mesleki yeterliliği işletmelerin iç denetimin etkinliğini etkilemektedir.

H₂: İç denetçilerin denetim çalışmalarının kalitesi işletmelerin iç denetimin etkinliğini etkilemektedir.

H₃: İç denetçilerin örgütsel bağımsızlığı işletmelerin iç denetimin etkinliğini etkilemektedir.

H₄: İç denetçiler için kariyer fırsatları işletmelerin iç denetimin etkinliğini etkilemektedir.

H₅: Üst yönetimin desteği işletmelerin iç denetimin etkinliğini etkilemektedir.

Araştırmanın Metodolojisi

Araştırma Diyarbakır ilinde OSB'de faaliyet gösteren işletmelerin iç denetçilerin mesleki yeterliliği, denetim çalışmalarının kalitesi, örgütsel bağımsızlık, iç denetçiler için kariyer fırsatları ve üst yönetim desteği faktörleri dikkate alınarak, bu kriterlerin iç denetim etkinliğine etkisinin olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda Diyarbakır OSB'de faaliyet gösteren işletmeler araştırmanın evrenini oluşturmaktadır.

Araştırma Diyarbakır ilinde rast gele seçilmiş ve fiili olarak faaliyet gösteren işletmelere anket uygulaması sonucunda veriler elde edilmiştir. Anket formu Cohen ve Sayag (2010) ile Tackie vd., (2016) çalışmalarından faydalanılarak oluşturulmuştur. Anket formu iki kısımdan meydana gelmektedir. Birinci kısım işletmelerde denetim hizmetlerinden sorumlu olan personelin demografik özelliklerini belirlemek amacıyla oluşturulan sorulardan meydana gelmektedir. İkinci bölümde ise araştırmanın bağımlı ve bağımsız değişkenlerinin belirleneceği ifadeler yer almaktadır.

Araştırmanın verilerinin elde edilmesinde işletmeler üzerine yüz yüze anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Rastgele seçilmiş 450 işletmeye anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Geri dönüşüm sağlanan 450 anket üzerinde değerlendirmeler yapılarak 20 anketin eksik veya birden fazla işaretleme gibi nedenlerden dolayı araştırma kapsamından çıkarılarak 430 anket araştırmaya dahil edilmiştir. Anketlerin geri dönüş oranı %96 olarak belirlenmiştir. Araştırmada anket formunun güvenilirliğinin tespiti için Cronbach's alpha değeri (,890) olarak belirlenmiştir. Bu oran anket formunun sosyal bilimler alanında oldukça yüksek güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir.

Araştırma iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek için frekans analizleri yapılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde araştırma hipotezlerinin testi için birçok değişken (çoklu) doğrusal regresyon analizi yapılmıştır.

Araştırmada demografik özelliklerin ve bağımsız değişkenlerin oluşturulduğu ifadelerin frekans analiz sonuçları tablolar halinde sunulmuştur. Araştırmada hipotez testlerinin belirlenmesinden önce normallik testi uygulanmıştır. Öncelikle çalışmadaki verilerin normal olarak dağılıp dağılmadığını Kolmogorov - Smirnov ve Shapiro - Wilk testleri uygulanmıştır. Analiz sonucunda çalışma verilerinin bütün değerleri 0.05'ten düşük olduğu bulunmuştur. Bu değer verilerin normal dağılmadığını göstermektedir. Fakat sosyal bilimlerde verilerin normal dağılımını daha sağlıklı belirleyebilmek için Skewness ve Kurtosis değerleri dikkate alınmıştır. Yapılan değerlendirmede çalışma verilerinin değerleri -1,5 ile +1,5 aralığında olduğu tespit edilmiştir. Son olarak belirlenen Skewness ve Kurtosis değerleri standart hata verilerine bölümü sonucunda değerlerin -1,96 ile +1,96 değerleri arasında olduğu tespit edilmiştir. Bu üç işlem sonucunda verilerin normal dağılım gösterdiği sonucuna varılmıştır.

Araştırmanın amacı doğrultusunda araştırma hipotezlerini test etmek için, aşağıdaki belirtilen modeli kullanarak bir regresyon analizi gerçekleştirilmiştir:

$$IDE = \beta_0 + \beta_1MY + \beta_2DÇK + \beta_3ÖB + \beta_4Kİ + \beta_5ÜYD + \epsilon$$

İDE: İç Denetimin Etkinliği

MY: Mesleki Yeterlilik

DÇK: Denetim Çalışmalarının Kalitesi

ÖB: Örgütsel Bağımsızlık

Kİ: Kariyer İlerlemeleri

ÜYD: Üst Yönetimin Desteği

Araştırmanın Bulguları

Araştırmada öncelikle bağımsız değişkenlerin oluşturduğu anket ifadelerinin ortalama ve standart sapma değerleri tablolar halinde sunulmuştur. Daha sonra araştırmanın hipotezlerinin test edilmesi için regresyon analizi yapılmış ve veriler tablolar halinde sunulmuştur.

İç Denetimin Yeterliliği

İşletmelerde iç denetimin yeterliliğinin belirlenmesi amacıyla işletmelerin iç denetim departmanlarının etkinliği üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla ortalama ve standart sapma değerleri Tablo1’de verilmiştir. Ayrıca iç denetim yeterliliği ile iç denetimin etkinliği arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla regresyon analizi yapılmış olup sonuçlar Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 1’deki verilerin oluşturulmasında 5’li Likert ölçeği kullanılmış olup, 4-5 yüksek iç denetimin yeterlilik seviyesini ve 1-3 düşük iç denetimin yeterlilik seviyesini göstermektedir.

Tablo 1: İç Denetçilerin Mesleki Yeterliliği

İfadeler	Ort.	S.S.
İç denetim birimi uygun mesleki becerilere, yeterliliğe ve deneyime sahiptir.	2,325	1,058
İç denetim birimi, bilgi teknolojileri ve adli denetim gibi uzmanlık alanlarda yeterli tecrübe ve yetkinliklere sahiptir.	2,234	1,056
İç denetim ekibinin eğitime devam etme konusunda uygun bir programı vardır.	2,304	1,069
İç denetim ekip üyeleri mesleki gelişim eğitim programlarına katılır.	2,414	1,124
Genel Ortalama	2,319	,716

Tablo 1’e göre, iç denetçilerin mesleki yeterlilikleri dikkate alındığında işletmelerde düşük düzeyde iç denetim yeterliliğine sahip olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Tablo1’deki sonuçlar araştırmaya katılan işletmelerin iç denetim birimlerinin uygun mesleki becerilere, niteliğe ve deneyime sahip olmadıklarını göstermiştir. Kısaca, işletmelerdeki iç denetim personelinin iç denetimin etkin ve verimli olarak çalışmasına yeterli düzeyde katkı sağlamadığı tespit edilmiştir.

Denetim Çalışmalarının Kalitesi

İşletmelerdeki iç denetçiler tarafından denetim çalışmalarının kalitesini etkin bir şekilde incelemek amacıyla araştırma kapsamında oluşturulmuş ifadeler ve ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 2'de sunulmuştur. Araştırmaya katılan işletmelerin iç denetim birimlerinin iç denetim standartlarına uygun olarak faaliyetlerini yeterli düzeyde gerçekleştirmedikleri görüşünde oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 2: Denetim Çalışmalarının Kalitesi

İfadeler	Ort.	S.S.
İç denetim birimi, İç Denetçiler Enstitüsü (iç denetim) etik kurallarına bağlıdır.	3,369	1,140
İç denetimler, iç denetçiler tarafından profesyonel uygulamaları için uluslararası standarda uygun olarak yürütülmektedir.	3,320	1,079
İç denetim birimi kalite güvence ve iyileştirme programına sahiptir.	3,497	1,104
İç denetim birimi, performansının eş değerlendirmelerini veya öz değerlendirmelerini organize eder veya gerçekleştirir.	3,416	1,095
İç denetim birimi, tanımlanan sorunları düzeltmek ve yapılan eylemleri incelemek amacıyla düzenli takipler yapmaktadır.	3,427	1,145
İç denetim planı, işletme ve diğer kalite güvence faaliyetlerinin temel risklerine göre tasarlanmıştır.	3,467	1,099
İç denetim raporunun dış denetçiler ve diğer dış otoriteler tarafından değerlendirilmesi olumludur.	3,430	1,093
İç denetim raporları gerçeğe uygun, açık ve doğrudur.	3,560	1,109
İç denetim çalışmaları, sorunların yönetime bildirilmesi ve raporlanması zamanında ve proaktiftir.	3,444	1,142
Yönetim karar verme süreci, iç denetim biriminin raporlarından, bulgularından ve tavsiyelerinden güçlü bir şekilde etkilenir.	3,355	1,071
Genel Ortalama	2,429	,579

Tablo 2 dikkate alındığında katılımcıların belirlenmiş olan ifadeler doğrultusunda işletmelerde iç denetim raporlarının gerçeğe uygun, açık ve doğru bir şekilde yapıldığını düşünmektedir. Ayrıca bu raporların üst yönetimin karar verme süreçlerinde kullanıldığını belirtmişlerdir. Kısaca genel olarak ifadelere olumlu yaklaşım gösterdikleri tespit edilmiştir.

Örgütsel Bağımsızlık

İşletmelerde iç denetim çalışmalarının örgütsel bağımsızlık unsurlarının açıklayıcı istatistikleri Tablo 3'te sunulmuştur. Tablo 3'deki veriler dikkate alındığında iç denetim biriminin işletmenin tüm bölümlerini denetleme yetkisine sahiptir, iç denetim birimi tamamen bağımsız olarak çalışır, denetim için gerekli gördüğü herhangi bir konuyu denetleyebilir veya iç denetçi birimi etkileyen önemli kararlara katılır gibi unsurlar katılımcılar tarafından kabul görmediği tespit edilmiştir. Dolayısıyla işletmelerdeki iç denetim birimlerinin bağımsızlığı konusunda çekinceler söz konusudur. Bu durum işletmelerin ekonomik ve sosyal gelişimini olumsuz yönde etkilemesine neden olacaktır.

Tablo 3: Örgütsel Bağımsızlık

İfadeler	Ort.	S.S.
İç denetim birimi özerk ve bağımsız hareket edebilmektedir.	2,397	1,120
İç denetim birimi işletmenin tüm bölümlerini denetleme yetkisine sahiptir.	2,374	1,130
Ayrıntılı bütçe teklifleri iç denetim biriminin yıllık çalışma planına dahil edilir.	2,327	1,089
İç denetim, doğrudan sorumluluğu olarak tanımlanmasa bile diğer etkinlikleri gerçekleştirir.	2,379	1,104
İç denetim tamamen bağımsız olarak çalışır, denetim için gerekli gördüğü herhangi bir sorunu denetleyebilir.	2,372	1,140
İç denetim personeli işletme hakkındaki bilgi ve verilere ücretsiz erişime sahiptir.	2,411	1,096
İç denetim birimi, işletme sistemlerin tasarlanmasında ve operasyonlarının düzenlenmesine yönelik prosedürlerin geliştirilmesinde rol alır.	2,337	1,119
İç denetim, iç denetim birimini etkileyen önemli kararlara katılır.	2,481	1,043
Genel Ortalama	2,385	,575

Kariyer Fırsatları

Kariyer geliştirme fırsatları, bireylerin öğrenme, iş ve meslek hayatının diğer yönleriyle olan ilişkisini ifade etmektedir. Kişinin işinde ilerlemesi ve gelişmesi, rütbesinde terfi veya statüde iyileşme durumlarının mevcudiyeti gibi durumlar kariyer fırsatları olarak değerlendirilmektedir. İç denetim etkinliğinin belirlenmesinde belirtilen kariyer ilerlemesinin değişkenleriyle ilgisi Tablo 4'te sunulmuştur. Araştırmanın katılımcıları işletmelerde yeterli düzeyde kariyer ilerleme fırsatlarını olmadığını belirtmiştir.

Tablo 4: Kariyer İlerlemesi

İfadeler	Ort.	S.S.
İç denetim personeli, denetim becerilerini geliştirmek için mesleki gelişim eğitimine katılma fırsatına sahiptir.	2,607	1,064
İç denetim birimi işletme bünyesinde büyük saygı ve saygı görmektedir.	2,832	1,139
İç denetim personeli için terfi işlemleri kısa süreli ve dikkat edilen bir durumdur.	2,527	1,116
Genel Ortalama	2,655	,802

Üst Yönetim Desteği

İşletmelerin iç denetim birimleri için üst yönetim desteğini değerlendiren yanıtlar Tablo 5'te sunulmuştur. Sonuçlar, çoğu üst yönetimin iç denetim birimlerine yönelik desteklemesi konusunda olumsuz bir görüşe sahip olduklarını göstermektedir.

Tablo 5: Üst Yönetim Desteği

İfadeler	Ort.	S.S.
Üst yönetim, iç denetim birimine beklenen teşviki sağlamaktadır.	2,944	1,011
Yönetim genellikle iç denetim birimine küçük bir bütçe aktarmaktadır.	2,548	1,120
Yönetim genellikle iç denetim birimine küçük bir bütçe aktarmaktadır.	2,339	1,116
Yönetim, iç denetim personeli için eğitim ve geliştirme için yardım ve teşvik sağlamaktadır.	2,454	1,056
İç denetim birimleri üst yönetimin dikkatini çekebilecek ve iç denetim birimleri tarafından denetlenen konulara odaklanır.	2,597	1,119
Yakın gelecekte planlanan ve yapılması gereken denetim çalışmaları göz önüne alındığında iç denetim birimindeki çalışan sayısı sınırlıdır.	2,384	,668
Genel Ortalama	2,544	1,011

Tablo 5'e göre katılımcıların üst yönetimden yeterince destek almadığı ve özellikle iç denetim birimine yeterli bütçenin sağlanmadığı konusunda görüş bildirmiştir. Bununla birlikte denetim personelinin yetersiz düzeyde olduğu düşünülmektedir. İç denetim biriminin önemi göz önüne alındığında işletmelerin hem bütçe desteği hem de personel desteğinin artırılması önem arz etmektedir.

Regresyon Sonuçları ve Hipotezlerin Testi

Tablo 6, bağımsız değişkenler ile iç denetim etkinliği arasındaki hipotez testi sonuçlarını göstermektedir. Tablo 6'ya göre denetim personelinin mesleki yeterliliği ile iç denetimin etkinliği arasında negatif bir ilişki söz konusudur. Ayrıca 0,339 katsayı değeri ile mesleki yeterlilikte meydana gelebilecek artışların iç denetim biriminin etkinliğini arttırmayacağı tespit edilmiştir. Tablo 6'ya göre, mesleki yeterlilik ile iç denetim etkinliği arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki söz konusudur ($t=2,619$, $p = 0,025 < p = 0,05$). Bu nedenle, H_1 hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 6: İç Denetim Etkinliği ve Bağımsız Değişkenler Arasındaki Regresyon Analizi

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Hata	Beta		
<i>(Constant)</i>	3,884	,267		7,063	,000
<i>İç Denetim Yetkinliği</i>	,491	,262	,339	2,719	,025
<i>Denetim Çalışmalarının Kalitesi</i>	,692	,203	,364	5,535	,001
<i>Örgütsel Bağımsızlık</i>	,730	,260	,380	4,619	,003
<i>Kariyer İlerlemesi</i>	,485	,244	,417	2,703	,000
<i>Üst Yönetim Desteği</i>	,221	,152	,305	1,793	,083
R	R Square		Adjusted R Square		
,618 ^a	,483		,377		

Bağımlı Değişken: İç Denetimin Etkinliği

Tablo 6, denetim çalışmalarının kalitesi ile iç denetimin etkinliği arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkinin olduğunu göstermektedir ($t=2,535$, $p = 0,001 < p = 0,05$). Dolayısıyla H_2 hipotezi kabul edilmiştir. İç denetçilerin örgütsel bağımsızlığı ile iç denetimin etkinliği arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir ($t=3,619$, $p = 0,003 < p = 0,05$). Dolayısıyla H_3 hipotezi kabul edilmiştir. İşletmelerde iç denetçilerin kariyer fırsatlarının oluşması ile iç denetimin etkinliği arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. ($t=2,103$, $p = 0,000 < p = 0,05$). Dolayısıyla H_4 hipotezi kabul edilmiştir. İşletmelerde üst yönetim desteğinin olması ile iç denetimin etkinliği arasında pozitif yönlü fakat anlamsız bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. ($t=1,793$, $p = 0,083 > p = 0,05$). Dolayısıyla H_5 hipotezi kabul edilmemiştir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmanın temel amacı, Diyarbakır OSB’de faaliyet gösteren işletmelerin yönetim perspektifinden iç denetimin etkinliğini incelemektir. Bu amaçla işletmelerdeki denetim birimlerinin etkinliği, denetim çalışmalarının kalitesi, örgütsel bağımsızlık, kariyer ilerleme fırsatları ve üst yönetimin iç denetim birimine desteği kriterleri dikkate alınarak belirlenmeye çalışılmıştır. Yapılan veri analizi sonucunda şu sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırmanın katılımcıları iç denetimin etkinliğini etkileyen faktörlerin tamamı konusunda olumsuz bir görüşe sahip oldukları tespit edilmiştir. Dolayısıyla Diyarbakır’daki işletmelerin iç denetim birimlerinin yeterli düzeyde etkin ve verimli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. İç denetimin etkinliğinin sağlanmasında denetim komitesinin varlığı, iç denetçilerin uzmanlığı ve deneyimi, yönetim desteği, iç denetim görev ve standartlara uygunluk, kayıtlara sınırsız erişim, denetim önerilerinin uygulanması, yeterli kaynaklar, organizasyonel bağımsızlık, düzenli eğitim ve sorumlu iç denetim personelinin liderlik kalitesi gibi faktörler ön planda tutulmaktadır. Ayrıca iç denetim departmanlarının bağımsızlığı işletme yönetiminin faaliyetlerinin etkinliğinin belirlenmesinde önemli bir kriterdir. Bununla birlikte işletme personellerinin kariyer ilerleme fırsatlarının varlığı işletmelerde yönetim etkinliğinin artmasına yardımcı olacaktır.

Araştırma sonucunda işletmelerdeki iç denetçilerin yetkinliği, denetim çalışmalarının kalitesi, örgütsel bağımsızlık ve kariyer ilerleme fırsatlarının mevcut olması ile işletmelerin denetim birimlerinin etkinliği üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve olumlu bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Fakat istatistiksel olarak işletmelerin üst yönetim desteği ile işletmelerin iç denetim birimlerinin etkinliği arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı ve işletmelerin iç denetim birimlerinin etkinliği üzerinde hiçbir etkiye sahip olmadığı belirlenmiştir. Bu sonuçlar araştırmanın anket formunun oluşturulmasında faydalanan Tackie vd., (2016) çalışması ile tutarlı olduğu tespit edilmiştir.

İç denetçiler mesleki etik kurallar çerçevesinde ve uluslararası denetim standartları kapsamında işletmeler denetlediği sürece işletmelerin iç denetim etkinliği ve verimliliği söz konusu olacaktır. Denetim çalışmalarının kalitesi işletmelerin iç denetim etkinliği üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir. Dolayısıyla iç denetim birimlerinin desteklenmesi işletmeler açısından oldukça önemli bir konudur. Ayrıca iç denetim birimindeki personelin kariyer fırsatlarının sağlanması hem personelin işletmeye bağlılığını arttıracak bir motivasyon aracı olarak kullanılması hem de işletmenin iç denetim faaliyetlerinde etkinlik verimliliğin artmasına neden olacaktır. Bu çalışma sonuçlarına göre iç denetçiler kariyer geliştirme fırsatlarına sahiptir. Fakat üst yönetim, iç denetim birimine beklenen teşviki sağlamaması ve genellikle birimlere küçük bütçe ataması anlamında iç denetçileri desteklemediği görülmektedir. Bu durum işletmenin iç denetim etkinliğinin oluşmasında olumsuz bir durum yaratacaktır.

İşletmeler etkin ve verimli bir iç denetim faaliyetlerini gerçekleştirmek istiyorsa öncelikle denetim personelinin desteklenmelidir. Ayrıca yeterli sayıda iç denetim personelinin istihdam etmelidir. Sonuç

olarak şletmeler denetim etkinliğinin sağlanması konusunda denetim birimini personeline maddi ve manevi olarak yeterli düzeyde desteğinin sağlanması önem arz etmektedir.

Çalışma sonuçları dikkate alındığında şletmelerin denetim birimlerine yeterli düzeyde önem vermediği ortaya çıkmaktadır. Bu sonuç şletmelerin hem yakın gelecekte hem de ilerleyen dönemlerde faaliyetlerde sıkıntı yaşamasına neden olacaktır. Gerçekleşecek olan sıkıntılardan sadece etkin ve verimli bir denetim faaliyetleri çözüm olacaktır. Dolayısıyla etkin ve verimli bir iç denetim performansı isteniliyorsa, öncelikle denetim personeline daha sonra da denetim birimlerine gereken önem ve desteğin sağlanması gerekmektedir. Bu destekler maddi konular olabileceği gibi denetim personelinin kendisini geliştirebileceği, bakış açısını genişletebileceği ve şletmelere katma değer sağlayıcı faaliyetler sağlamasına imkan tanıyıcı olmalıdır. Kısacası personelin ekonomik düzeyine yapılan iyileştirmeler bazen sorunu çözmeye yetersiz kalabilmektedir. Dolayısıyla bu bakış açısından farklı olarak üst yönetimin katma değer sağlayıcı faaliyetlere yönelmeleri önem arz etmektedir.

Araştırmanın etik yönü

Yapılan bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Bu araştırma Dicle Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığı kararı Üniversitemiz Rektörlük Makamının 21.02.2022 tarih ve 236341 sayılı Olur'u ile uygun görölmüştür.

Çıkar Çatışması Beyanı

"İç Denetim Etkinliğinin Belirleyicileri Üzerine Bir Araştırma" başlıklı makalemiz ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur ve yazarlar arasında da herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Abbott, L. J., Daugherty, B., Parker, S., & Peters, G. F. (2016). Internal Audit Quality and Financial Reporting Quality: The Joint Importance of Independence and Competence. *Journal of Accounting Research*, 54(1), 3-40. <https://doi.org/10.1111/1475-679X.12099>
- Akçay, S. (2013). Türkiye'de iç denetim sürecinin kamu kurumlarının faaliyet sonuçları üzerindeki etkinliği: belediyeler üzerine bir uygulama. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 15(1), 57-77.
- Akın Tosun, K. ve Acar, D. (2021). İç denetimin etkinliğini belirleyen faktörlere ilişkin ulusal ve uluslararası literatür incelemesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (39), 181-208.

- Akyel, R. (2010). Yönetimde iç kontrol, iç denetim ve dış denetim fonksiyonlarının birbirleri ile ilişkileri ve türk kamu yönetiminde uygulanmalarının değerlendirilmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(3), 1-22.
- Al-Twaijry, A.A.M., Brierley, J.A. and Gwilliam, D.R. (2003). The development of internal audit in Saudi Arabia: an institutional theory perspective, *Critical Perspectives on Accounting*, 14(5), 507-31.
- Alzeban ve Gwilliam (2014). Factors affecting the internal audit effectiveness: A survey of the Saudi public sector. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 23(2014), 74–86
- Armstrong, E. A. and Yidana, D. (2019). Determinants of internal audit effectiveness in selected hospitals within the kumasi metropolis. *International Journal of Research and Innovation in Social Science*, 2(7), 165-168.
- Badara, M. A. S. and Saidin, S. Z. (2014). Empirical evidence of antecedents of internal audit effectiveness from nigerian perspective. *Middle-East Journal of Scientific Research*, (19), 460-471.
- Cohen, A. and Sayag, G. (2010). The effectiveness of internal auditing: an empirical examination of its determinants in Israeli organisations. *Australian Accounting Review*, 54(20), 296-307.
- De Smet, D. and Mention, A. (2011). Improving auditor effectiveness in assessing kyc/amlpractices: case study in a luxembourgish context. *Managerial Auditing Journal*, 26(2), 182–203.
- Dellai, H. and Omri, M. A. B. (2016). Factors affecting the internal audit effectiveness in tunisian organizations. *Research Journal of Finance and Accounting*, (7), 208-221.
- Dinh T. H., Pham D. C. and Nguyen T. T. (2021). Factors affecting the internal audit effectiveness of steel enterprises in vietnam. *Journal of Asian Finance Economics and Business*, 8(1), 271–283.
- Doyrangöl, N. C. (2007). İşletme çevresindeki olumsuz gelişmeler karşısında iç denetimin yeri ve önemi. *Mali Çözüm Dergisi*, (60), 33-42.
- Drogalas G., Karagiorgos, T. and Arampatzis K. (2015). Factors associated with Internal Audit Effectiveness: Evidence from Greece. *Journal of Accounting and Taxation*, 7(7), 113-122.
- Drogalas, G. A., Pazarskis, M., Anagnostopoulou, E., and Papachristou, A. (2017). The Effect of internal audit effectiveness, auditor responsibility and training in fraud detection. *Journal of Accounting and Management Information Systems*, 16(4), 11-32.
- Ege, M. S. (2015). Does Internal Audit Function Quality Deter Management Misconduct? The Accounting Review, 90(2), 495–527. <https://doi.org/10.2308/accr-50871>
- Endaya, K. A. and Hanefah, M. M. (2016). Internal auditor characteristics, internal audit effectiveness and moderating effect of senior management. *Journal of Economic and Administrative Science*, (32), 160-176.

- Eulerich, M., Georgi, C. and Schmidt, A. (2020). Continuous auditing and risk based audit planning: an empirical analysis. *Journal of Emerging Technologies in Accounting*, 17(2), 141–155.
- Gürdal, T. ve Çıplak, V. (2014). *Kamu kesiminde iç denetimin etkinliği*. 29. Türkiye Maliye Sempozyumu. Sakarya Üniversitesi İİBF Maliye Bölümü. Antalya. 205-241.
- Hailemariam, Sh. (2014). *Determinants of internal audit effectiveness in the public sector, case study in selected ethiopian public sector offices*. Master Thesis in Accounting and Finance (MSC.) Jimma University. College of Business and Economics.
- Hazaea, S. A., Tabash, M. I., Khatib, S. F. A., Zhu, J. and Al-Kuhali, A. A. (2020). The impact of internal audit quality on financial performance of Yemeni commercial banks: An empirical investigation. *Journal of Asian Finance Economics and Business*, (11), 867–875.
- IIA, (2017). Uluslararası İç Denetim Standartları,
- Kapic, J. (2013). Internal supervision, internal control and internal audit. *Business Consultant /Poslovni Konsultant*, 5(31), 62-73.
- Kızılboğa, R. ve Özşahin, F. (2013). Etkin bir iç kontrol sisteminin iç denetim faaliyetine ve iç denetçilere katkısı. *Niğe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 6(2), 220-236.
- Koç, S. (2022). İşletmelerde iç denetim ve iç kontrol yapısı etkileşimi. *İşletme*, 3(1), 105- 120.
- Korkmaz, U.(2007).” Kamuda iç denetim (1), *Bütçe Dünyası Dergisi*, 2(25), 4-15.
- Mustika, A. C. (2015). Factors affecting the internal audit effectiveness. *Jurnal Akuntansi Dan Auditing*, (12), 89- 109.
- Özbek, Ç. (2012). *İç denetim: kurumsal yönetim, risk yönetimi, iç kontrol*. İstanbul: TİDE Yayınları. 458-459.
- Parlak, N. (2020). İç denetim sisteminin etkinliği ve verimliliğe etkisi: özel sağlık kuruluğu personeli üzerine bir uygulama. *Denetişim*, (20), 96-107.
- Pilcher, R. and Gilchrist, D. and Singh, I. (2011). The relationship between internal and external audit in the public sector – A case study, in Steven Cahan (ed), *2011 AFAANZ Conference*, Jul 5 2011. Darwin: Wiley InterScience.
- Prawitt, D. F., Smith, J. L., & Wood, D. A. (2009). Internal Audit Quality and Earnings Management. *The Accounting Review*, 84(4), 1255–1280. <https://doi.org/10.2308/accr.2009.84.4.1255>
- Sabuncu, B. (2017). İşletmelerde iç denetim ve iç kontrol ilişkisi. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 18(2), 161-174.
- Sevim, ř. ve Eliuz, A. (2007). Denetim komitelerinin iç denetimin etkinliği üzerindeki rolleri ve imkb’de bir araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (36), 60-70.

- Shamki, D. and Alhajri, T.A. (2017). Factors Influence Shamki Internal Audit Effectiveness. *International Journal of Business and Management*, 12(10), 143-154.
- Shoosmuangpak, P. and Ussahawanitchakit, P. (2009). Audit strategy of cpas in Thailand: How does it affect audit effectiveness and stakeholder acceptance?. *International Journal of Business Strategy*, 9(2), 136-157.
- Tackie, G., Marfo-Yiadom, E. ve Achina, S. O. (2016). Determinants of internal audit effectiveness in decentralized local government administrative systems. *International Journal of Business and Management*, 11(11), 184-195.
- Türedi, H., Zor, Ü. ve Gürbüz, F. (2015). Risk odaklı iç denetim. *Muhasebe Ve Finansman Dergisi*, (66), 1-20.
- Türetken, O., Jethefer, S., & Ozkan, B. (2020). Internal audit effectiveness: operationalization and influencing factors. *Managerial Auditing Journal*, 35(2), 238-271. <https://doi.org/10.1108/MAJ-08-2018-1980>
- Unegbu, A. O. And Kida, M. I. (2011). Effectiveness of internal audit as instrument of improving public sector management. *Journal of Emerging Trends in Economics and Management Sciences (JETEMS)*, 2(4), 304-309.
- Ussahawanitchakit, A. and Intakhan, A. (2011). Audit professionalism, audit independence and audit effectiveness of cpas in Thailand. *International Journal of Business Research*, 11(2), 1-11.
- Uzun, A. K. (2009). Kamu Yönetiminde İç Kontrol ve İç Denetim Yaklaşımı. *Denetim*, (3), 59-65.
- Yee, C.S., Sujan, A., James, K. and Leung, J.K.-S. (2008). The perception of the Singaporean internal audit customers regarding the role and effectiveness of internal audit. *Asian Journal of Business and Accounting*, 1(2), 147-174.

Extended Abstract

Internal audit provides assurance and consultancy services to senior management in order to determine whether business activities are carried out in line with the determined objectives. In addition, internal audit activities are the units carried out independently and impartially by the activities that provide added value to the enterprises. Enterprises help enterprises achieve their goals with the activities they carry out systematically in order to manage their possible risks, evaluate and improve the effectiveness of their management processes (Korkmaz, 2007: 8). The main purpose of internal audit is not to reveal corruption and abuses arising from errors and frauds, but to add value to the institution, to assist the management in their effective implementation, to provide assurance and sufficient criteria and consultancy in achieving the objectives of the enterprise together with ethical rules (Akçay, 2013: 59; Sabuncu, 2017: 164).

An effective internal audit system should both protect the assets of the enterprise and provide activities that provide added value to the enterprise. For this, internal audit should be carried out by independent, impartial persons and internal audit experts with professional competence and experience. The factors determining the effectiveness of internal audit include both international internal audit and internal audit standards and

practices that must be followed while carrying out internal audit activities. These standards and practices should be followed up-to-date, risk-based internal audit plans should be prepared, a reporting follow-up system should be established, a quality and assurance system should be developed and performance evaluation indicators should be regulated (Uzun, 2009: 64).

The research aims to determine whether these criteria have an impact on internal audit effectiveness by taking into account the professional competence of internal auditors, quality of audit studies, organizational independence, career opportunities for internal auditors and senior management support factors of enterprises operating in the Organized Industrial Zone in Diyarbakır. For this purpose, enterprises operating in Diyarbakır Organized Industrial Zone constitute the universe of the research.

The research was obtained as a result of the survey application to randomly selected and actual operating enterprises in Diyarbakır. The questionnaire was created using the work of Cohen and Sayag (2010) and Tackie et al., (2016). The questionnaire consists of two parts. The first part consists of questions created to determine the demographic characteristics of the personnel responsible for audit services in the enterprises. In order to obtain the data of the research, a face-to-face survey application was carried out on the enterprises. A survey was conducted to 450 randomly selected enterprises. 430 questionnaires were included in the research by evaluating 450 questionnaires that were recycled and 20 questionnaires were excluded from the scope of the research due to reasons such as missing or multiple marking. The return rate of the surveys was determined as 96%. In order to determine the reliability of the questionnaire form, Cronbach's alpha value was determined as (.890). This ratio shows that the questionnaire form has a very high reliability in the field of social sciences. The research consists of two parts. In the first part, frequency analyzes were performed to determine the demographic characteristics of the participants. In the second part of the study, many variable (multiple) linear regression analyzes were performed to test research hypotheses.

It was determined that the participants of the study had a negative opinion about all the factors affecting the effectiveness of internal audit. Therefore, it was concluded that the internal audit units of the enterprises in Diyarbakır were not effective and efficient at a sufficient level. In ensuring the effectiveness of internal audit, factors such as the presence of the audit committee, the expertise and experience of internal auditors, management support, compliance with internal audit duties and standards, unlimited access to records, implementation of audit recommendations, sufficient resources, organizational independence, regular training and leadership quality of responsible internal audit personnel are prioritized. In addition, the independence of internal audit departments is an important criterion in determining the effectiveness of the activities of the enterprise management. However, the presence of career advancement opportunities of business personnel will help increase management efficiency in enterprises.

As a result of the research, it was determined that the competence of the internal auditors in the enterprises, the quality of the audit studies, the availability of organizational independence and career advancement opportunities and the effectiveness of the audit units of the enterprises had a statistically significant and positive effect. However, statistically, it was determined that there was no significant relationship between the top management support of the enterprises and the effectiveness of the internal audit units of the enterprises and that it had no effect on the effectiveness of the internal audit units of the enterprises. These results were found to be consistent with the study of Tackie et al., (2016), which was used in the creation of the questionnaire.

The quality of audit work has a positive impact on the internal audit effectiveness of enterprises. Therefore, supporting internal audit units is a very important issue for enterprises. In addition, providing career opportunities to the personnel in the internal audit unit will both use the personnel as a motivational tool to increase their loyalty to the enterprise and increase the efficiency efficiency of the internal audit activities of the enterprise. According to the results of this study, internal auditors have career development opportunities. However, it is seen that the senior management does not provide the expected incentive to the internal audit unit and generally does not support the internal auditors in the sense of assigning small budgets to the units. This situation will create a negative situation in the formation of the internal audit activity of the enterprise.

If businesses want to carry out an effective and efficient internal audit activities, they should first support the audit personnel. It should also employ a sufficient number of internal audit personnel. As a result, it is important to provide sufficient financial and moral support to the personnel of the audit unit in order to ensure the audit efficiency of the enterprises.

